

TÜRKİYE HİMÂYE-İ ETFÂL CEMİYETİ KASTAMONU ŞUBESİ (1921-1930)

Doç. Dr. Yücel NAMAL*

Öğr. Gör. Melek TOPARLAK ŞAHİN**

Öz: Osmanlı yönetiminin vicdani duyguları içinde barındıran bir anlayış doğrultusunda, hizmet veren Himâye-i Etfâl Cemiyeti, geleceğin aydınlık yarınları olan çocuklarımızı koruma altına almıştır. Öksüz, yetim ve kimsesiz kalan çocukları İrfanlı ve faziletli bireyler olarak topluma kazandırmak için faaliyet göstermiştir. XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin yaşamış olduğu Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarının doğurduğu toplumsal buhranın, maddi yetersizliklerin toplumun her kesimine yansiyacak bir mahiyet kazanması, yardım içerikli kuruluşların kurulmasına ortam hazırlamıştır. Bu kuruluşlar halkın ihtiyaç duyduğu maddi ve manevi gereksinimlerin karşılanmasında büyük rol oynamıştır. Bu bağlamda Himâye-i Etfâl Cemiyeti özellikle savaş yıllarında yetim ve öksüz kalan çocukların hatta zaman zaman da annelerin evlatlarına yetemediği durumlarda onlara kucak açan yardım kuruluşlarından biri olmuştur. Himâye-i Etfâl Cemiyeti, çocukların sadece himaye altına alınmalarına yönelik çalışmamış aynı zamanda çocukların sağlık, eğitim, eğlence ihtiyaçlarının da karşılanmasına imkân vererek zihnen ve bedenen sağlıklı, eğitilmiş, terbiye sahibi bir gençliğin yetişmesi için çaba göstermiştir. Himâye-i Etfâl Cemiyeti, zaman içerisinde ülkenin değişik bölgelerinde şubeler açarak ülke çapında çocukların mağduriyetlerinin giderilmesini hedeflenmiştir. Bu merkezlerden biri olan Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesinin ilk oluşum süreçleri ve faaliyetleri çalışmamızın temel gayesini oluşturmaktadır. Kastamonu iline ait yerel basın, ulusal basın ve resmî belgelerin ışığında düzenlenen araştırmamız Osmanlı'dan Cumhuriyete kadar olan süreçte Kastamonu ilindeki Himâye-i Etfâl Cemiyeti faaliyetlerini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Himâye-i Etfâl, Cemiyet, Kastamonu, Çocuk.

KASTAMONU BRANCH OF TURKISH CHILDREN'S PROTECTION SOCIETY (1921-1930)

Abstract: Providing service in line with an understanding that includes the conscientious feelings of the Ottoman administration, the Turkish Himâye-i Etfâl Society has operated to protect our children, who are the bright futures of the future, and to bring them into society as wise and virtuous individuals. At the beginning of the 20th century, the social depression and financial inadequacies experienced by the Ottoman Empire due to the effects of the struggles and defeats gained a nature that would reflect on all segments of the society, and created the environment for the establishment of aid-oriented organizations. These organizations, to some extent, played a big role in supporting the material and moral needs of the people. One of those, the Turkish Amenity Society, was a charity embracing orphans during the war times, and sometimes the children whose mothers could not afford them. These organizations did not only worked for the protection of children, but also made efforts to raise a mentally and physically healthy, educated and well-behaved youth by enabling to provide the health, education and entertainment needs of children. Turkey Himâye-i Etfâl Society aimed to alleviate the grievances of children throughout the country by opening branches in different parts of the country over time, The first creation processes and activities of the Kastamonu Branch of the Turkish Himâye-i Etfâl Society, which was one of these centers,

* Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-8074-0134, yucelnamal@hotmail.com.

** Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-1479-4038, sahin_052@hotmail.com.

constitutes the main purpose of our research. Our research organized in the light of the local press, the national press and the official documents belonging to Kastamonu province includes the activities of the Himâye-i Etfal Society in Kastamonu province from the Ottoman Empire period to the establishment of Turkish Republic.

Keywords: Turkey, Himâye-İ Etfâl Society, Kastamonu, Children.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nda almış olduğu yenilgiler hem ülkeyi hem de devleti siyasi, ekonomik açıdan çok zor bir sürece sokmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti'nin aldığı yenilgiler sonrasında kaybettiği topraklardan gelen göç dalgaları ülke içerisinde farklı toplumsal sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Savaş sonrasında şehit çocuklarının korunması ve kimsesiz kalanların himaye edilmesi sorunu devletin farklı alanlarda tedbirler almasına ortam hazırlamış, 1851 *Eytam Nizamnamesi* kapsamında yasal düzenlemeler yapılmıştır (BOA, A.MKT.MVL, 49/13,31 Aralık 1851). Bu süreçte çocukları koruma ve eğitime amacıyla 1861 yılında ilki Niş'te açılmış olan ıslahhaneler, daha sonra ülkenin farklı bölgelerinde de açılmış hatta bu merkezlerden biri de Kastamonu olmuştur (Kesgin, 2016,140). Islahhaneler sadece dini eğitim vermekle sınırlı kalmamış aynı zamanda çocukların meslek sahibi olmalarına imkân tanıyacak tarzda dokumacılık, kunduracılık, debbağlık, terzicilik, marangozluk gibi mesleki eğitimler de vererek Kastamonu Sanayi Mektebinin ilk ayağını oluşturmuştur. İlerleyen yıllarda çocukların himaye edilmesi, korunması ve ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla açılan Darüleytamlar ise, I. Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği sefalet, işgale uğrayan bölgelerde yetim ve yoksul kalan çocukların himaye edilmesi, barındırılması, okuma-yazma öğretilmesi, bir meslek ve sanat sahibi olmalarının sağlanması düşüncesiyle faaliyete geçmiştir.

Darüleytamlar Balkan Savaşları sırasında kurulmuş ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte tekrar gündeme gelmiş (1914) ve 1926 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Darüleytamlara kimlerin kabul edileceği, bir süre tartışma konusu olmuş ve yapılan tartışmalar sonrasında 1916 yılında bir düzenleme yapılarak anne-babası olmayanlar öncelikli kabul edilmiş, sırasıyla şehit çocukları, malul gazi çocukları, babası asker olan çocuklar kabul edilmiştir. Bununla birlikte anne veya babası olmayan çocukları, bakacak gücü olmayan ailelerin çocuklarının da alınmasına karar verilmiştir (Kıranlar, 2013,51-52). Ulusal basında ve yerel basında da bütün ihtiyaçları hükümet tarafından karşılanmak üzere Kastamonu'da bir

Darüleytamın kurulacağı beyan edilmiş, Maarif Bakanı Şükrü Bey'in süreci yakından takip ettiği, özellikle bu konu ile ilgilenmek için mebus İsmail Mahir Bey'in Kastamonu'ya geleceği (Köroğlu,1915, 2.) halka duyurulmuştur (İkdam,1915, 2).

Kastamonu Valisi Atıf Bey, 18 Aralık 1915 günü saat 13:30 civarında, askerî erkan, esnaf, memurun ve 20 kadar şehit evladının hazır bulunduğu bir tören ile yetimler yurdunun resmi açılışını yapmıştır (Köroğlu,1915, 2). İstanbul İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Merkez İdarecisi Kemal Bey ve Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi, Darüleytamlar Umum Müdürü olarak tayin edilmişlerdir (İkdam,1916,1). Ayrıca Kastamonu'nun Çankırı, Tosya, Daday kazalarında birer öksüz yurdu kurulduğu bildirilmiştir (Kastamonu,1916,1). Kastamonu halkının çocukların korunmasına yönelik düşünceleri, böyle bir kurumun Kastamonu'da açılmasını destekler niteliktedir. Kastamonu halkı, şehit evlatlarının yetersiz eğitim dolayısıyla topluma faydalı bireyler olarak yetişememesinden dolayı üzüntü duymuştur. Şehit evlatlarını hem aile şefkati hem de iyi bir eğitim ile yetiştirecek olan yetimler yurdunun gerekli olduğunu basın aracılığı ile her fırsatta dile getirmişlerdir (Köroğlu,1915,1).

Osmanlı Devleti bünyesinde kurulan Darüleytamlarla birlikte çocukların yaşamış olduğu sorunlara çözüm getirilmesi ve çocukların korunması amacıyla oluşturulan diğer bir cemiyette Himâye-i Etfâl Cemiyetidir. Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Fukaraperver gibi dernekler kurulurken yetim ve kimsesiz çocukları korumak için de yardım kuruluşları kurulmuştur (Sarıkaya, 2007,116). Bu bağlamda Himâye-i Etfâl Cemiyeti, sadece çocuklarla ilgilenmemiş ve çocukla anneyi birlikte ele almıştır (Deniz, Öztaş,2020,570). Cemiyet ilk olarak 1908 yılında bölgesel bir mahiyette Kırklareli'nde kurulmuş olup, Balkan Savaşları'nda faaliyet göstermiştir (Albayrak,1988). Yine benzer amaçlar doğrultusunda, XX. yüzyılın başlarında, İttihat ve Terakki Cemiyeti bünyesinde, "*Osmanlı Fakir Çocuklarına Yardım Cemiyeti Hayriyesi*" adında bir cemiyet kurulmuştur(BOA,MB.İ,150/80,15.02.1329; Sarıkaya,2011,20). Yeni kurulan bu cemiyetin nizamnamesinde, yetim, fakir ve kimsesiz çocuklara cinsiyet, mezhep, ırk ayrımı yapmaksızın gelecek sağlanacağı belirtilmiştir (Sarıkaya, 2011, 20).

Osmanlı bünyesinde kurulan Himâye-i Etfâl Cemiyeti, sonraki yıllarda daha teşkilatlı ve merkezi bir cemiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Himâye-i Etfâl Cemiyeti, hem I. Dünya Savaşı'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi için çalışmıştır. Cemiyet 6 Mart 1917 yılında İstanbul merkezli kurulmuştur. İstanbul'da da faaliyete geçilmiş, bir heyet oluşturulmuş ve Galatasaray yurdunda toplanan 20 kişilik merkez heyeti tarafından İsmail Canbulat Bey heyetin ilk başkanı seçilmiştir (Sarıkaya,2011,36; Kıranlar,2013,262). 11 Ağustos 1917 tarihinde dahiliye nezareti Himâye-i Etfâl Cemiyetine "*menafi-i umumiye hadim*" onayı

vererek Himâye-i Etfâl Cemiyetinin bir hayır kurumu olduğunu halka beyan etmiştir. Himâye-i Etfâl Cemiyeti kuruluş amaçları içeriği ile Hilâl-i Ahmer Cemiyetine benzemekle birlikte, Hilal-i Ahmer Cemiyetinde olduğu gibi bu cemiyetin de kadın kolları açılmış ancak başarılı olunamamış, 1920’de kaldırılmıştır. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti ise merkezi Ankara olmak üzere, 5 Temmuz 1921 yılında Mustafa Kemal’in öncülüğünde kurulmuştur. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin kuruluş amacı, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasi’sinin ikinci maddesinde belirtilmiştir. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin amacının çocukları korumak olduğu, çocukları koruma sürecinin on iki yaşına kadar maddi, on iki yaşından sonraki dönemde ise manevi olacağına altı çizilmiştir (Türkiye Himâye-İ Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasi,1927,3). 26 Kasım 1921 yılına gelindiğinde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti kamu yararına çalışan derneklerden sayılmıştır (BCA,30.18.1.1,1921).

Öksüz, yetim ve kimsesiz çocukların himaye altına alınması ve eğitimlerinin tamamlanmasına yönelik faaliyetler Millî Mücadele yıllarında, 15. Kolorduda bulunan Kazım Karabekir Paşa olmak üzere askerî yetkililer tarafından da dikkate alınmıştır. Çocukların koruma altına alınması ve eğitimlerinin tamamlanması için 1920’li yılların başında, Türkiye’de ana mektebi, sanayi gürbüzler mektebi ve yetimler yatılı askerî ilkokulu gibi kurumlar faaliyet göstermişlerdir (Namal, 2021, 939). Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı’nın getirmiş olduğu olumsuzluklar sadece Türkiye’yi değil birçok Avrupa ülkesini de derinden etkilemiştir. Savaşların yaratmış olduğu olumsuz şartlardan etkilenen çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi, eğitimlerinin tamamlanması ve geleceklerinin garanti altına alınması için Avrupa’da ve Osmanlı Devleti bünyesinde kurulan yardım cemiyetleri ilerleyen yıllarda bir çatı altında birleştirilerek bugünkü kurumların temelleri atılmıştır. Osmanlı kaynaklarında geçen “*Eftale Muavenet Beynelmilel İttihadı*” adındaki kuruluş çocuk haklarını koruma altına alan üç büyük kuruluşun birleşmesi ile oluşmuştur (Kıranlar, 2013, 262-264). Hilal-i Ahmer Cemiyetinin yayın organı olan Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuasının 41. sayısında “*Etfale Muavenet Beynel Milel İttihadi /1923 Senesinde Viyana ve Budapeşte’de İnikad Eden Çocuk Kongresi*” konu edilmiş, Avrupa’da çocukların ihtiyaçları için ayrılan meblağlardan bahsedilmiştir. Ayrıca Avusturya ya da Budapeşte gibi yerlerde çocuklara yapılan yardımların daha çok olduğu, oralardaki sefaletin bizdeki kadar yoğun olmadığından söz edilmiştir (Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası,1924,184-185).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin kurulmasındaki en önemli faktörlerden biri nüfusun azalmasından dolayı ülke çocuklarının yaşatılmasına özen gösterilmek istenmesidir. Bununla birlikte çocukların sadece sağlık sorunları çözmekle kalınmamış çocukların ihtiyaç duyduğu elbise, ayakkabı, bot, çorap, palto gibi zaruri ve hayati ihtiyaçları da karşılanmıştır (Gülbüz Türk

Çocuğu,1926,18). Bu çalışmalar sırasında dikkati çeken diğer husus ise çocukların bakımları sırasında kazalarda veya köylerde dahi doktorlar, ihtiyaç olan bölgelere gönderilmiş, annelerin de sağlık sorunları ile ilgilenilmiştir. Anneler muayene edilerek sağlıklarının takip edilmiştir. Böylece kadınların da bakım, sağlık ve çocuklarıyla ilgilenme konusunda mağduriyetleri giderilmiş, hatta anneler bilinçlendirilmiştir. Himâye-i Etfâl Cemiyeti bünyesinde yapılan bu çalışmalar, hem toplum sağlığı hem de sosyal hizmet anlamında önemli bir aşamadır.

1927 yılına ait *Türkiye Cemiyeti İstanbul Heyet-i Merkeziyesi Salnamesi* 'ne göre, Türkiye'de 322 adet Himâye-i Etfâl Cemiyeti bulunduğu belirtilirken, yabancı ülkelerde de 32 adet merkez şubenin olduğu bildirilmiştir (Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İstanbul Heyet-i Merkeziyesi Salnamesi,1927,138). İlerleyen yıllarda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin ismi Atatürk tarafından değiştirilerek *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu* olmuştur (Albayrak,1988, 32-33). Halen varlığı devam eden *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu* kurulduğu günden itibaren nizamnamesinde yer alan amaçlar uğrunda faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kastamonu Şubelerinin Kongre ve İdare Heyetleri

Osmanlı Devleti bünyesinde kurulan İstanbul Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin, 1917 tarihli Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Umûmiyesi Nizamnâme-i Esasi'sinde cemiyetin kuruluşu açıkça belirtilerek Himâye-İ Etfâl Cemiyeti'nin kuruluş amaçlarına yer verilmiştir. Nizamnamenin ikinci maddesinde cemiyetin on üç yaşına kadar olan çocuklara yönelik olduğu belirtilirken Himaye-i Etfâl Cemiyet Heyetinin uygun görmesi halinde yaş kriterinin değişebileceği bildirilmiştir. Cemiyet nizamnamesinin üçüncü maddesinde ise cemiyetin amaçlarına maddeler halinde yer verilmiştir. (Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Umûmiyesi Nizamnâme-i Esasî,1917,3) Çocuklara eziyet edilmemesi ve çocukların koruma altına alınmasına yönelik kurulmuş olan Himâye-i Etfâl Cemiyeti ülkenin değişik bölgelerinde şubeler açmış (BOA,DH. MB..HPS.M,34.17,1918.;BOA,DH.İ.UM.EK,110.77, 1918) ve yurt genelinde çocukların mağduriyetleri giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 1921 yılına gelindiğinde Türkiye Himaye-i Etfâl Cemiyeti adı ile faaliyetlerine Ankara merkezli devam eden (Ankara Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Nizamnâme-i Esasîsi, 1921, 3) Himâye-i Etfâl Cemiyeti, Kastamonu ilinde de bir şube açmıştır. Kastamonu'da Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin gündeme gelmesinde, Kastamonu ve çevresinde çok fazla şehit çocuğunun bulunması önemli bir etken olmuştur. Bunun nedeni, I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarında en fazla şehit veren illerimizden biri olan Kastamonu merkezde 12000, Taşköprü kazasında 9000, Daday kazasında 8000, Araç kazasında 7000 kişinin savaşlarda hayatlarını kaybetmiş olmasıdır (Peker, 1955, 407). Bu sayılara bakıldığında Kastamonu ili dahilinde yardıma muhtaç çocuk sayısının da oldukça fazlaydı. Nitekim

Kastamonu'da çocukların durumlarını iyileştirmek için çalışmalara başlanmış ve 1921 yılı aralık ayında, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Umumi Kâtipliğinin bildirdiğine göre, Kastamonu'da bir Himâye-i Etfâl Cemiyeti kurulmuştur. Yeni kurulan Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesinin faaliyete geçeceği, Türkiye Himâye-i Etfâl Merkez Heyeti üyelerinden olan Saruhan mebusu Mustafa Necati Bey'den gelen telgraftan da anlaşılmaktadır (Hakimiyet-i Milliye, 1921, 437). Cemiyet'in kurulması ile birlikte, Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin Nizamnamesi, Kastamonu yerel basını aracılığı ile halka duyurularak Cemiyet'in hangi amaçlarla nasıl çalışacağı açıkça ifade edilmiştir. (Açıksöz,1921,2; Açıksöz,1922, 2)

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi kurulduğunda, Ankara Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Nizamnâme-i Esasîsi'nin dördüncü fasıl, 30. maddesine uygun olarak, cemiyetin 1921 yılı idare heyetini oluşturmuştur (Ankara Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Nizamnâme-i Esasîsi, 1921, 18). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi'ne 1921 yılında, 20 kişi üye kaydı yaptırmış ve cemiyetin idare heyeti 20 kişiden oluşan üyeler arasından seçilmiştir. 1921 yılı, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi idare heyeti (BCA,490.1.0.0,1929) şu şekildedir (Hakimiyet-i Milliye,1921, 2);

Tablo 1. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 1921 Yılı İdare Heyeti

Başkan	Şeyh Ziya Alaaddin Bey
Başkan Yardımcısı	Doktor Fazıl Berki Bey
Kâtiplik	Eşraftan Emin Şefik Bey
Veznedar	Tüccar Gökmen Bey
Muhasebeci	Gazeteci Hüsnü Açıksöz

Kaynak; Hakimiyet-i Milliye, 24 Aralık 1921, sene 3, sayı 437, s.2.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesinin 1921 yılı idare heyetine seçilen kişilerin farklı mesleklerden seçilmiş olması cemiyetin faaliyet göstermesinde, toplumun birçok kesimi tarafından desteklenmesinde etkili olmuştur.

1922 yılına gelindiğinde, Himâye-İ Etfâl Cemiyeti Kastamonu Merkez Heyeti, genel merkez üyesi Saruhan Mebusu Necati Bey'in teşviki ve kontrolünde 19 Şubat 1922'de belediye binasında yıllık kongresini yapmış ve 30 Haziran 1922'ye kadar olan çalışmalar bit rapor halinde sunulmuştur. Raporun sunulmasının ardından 22 kişi cemiyet üyesi olarak, 8 kişi de yardımcı üye olarak kayıt yaptırmıştır. Kayıt yaptıran kişiler arasından 1922 yılı, Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi İdare Heyeti şu şekilde belirlenmiştir (Açıksöz,1923,2);

Tablo 2. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 1922 Yılı İdare Heyeti

Başkan	Şeyh Ziya Alaaddin Bey
Başkan Yardımcısı	Doktor Fazıl Berki Bey
Veznedar	Gökmen Nuri Bey
Kâtip	Adil Emin Şefik Bey
Muhasebe	Hüsnü Bey

Kaynak; Açıksöz, 5 Sefer 1342/ 17 Eylül 1923, sayı 878, s.2.

1922 yılı Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi idare heyetinde bir süre sonra değişiklik yaşanmış başkan yardımcısı olarak seçilen Doktor Fazıl Berki Bey, aynı zamanda belediye başkanlığında bulunduğu ve çok yoğun olmasından dolayı istifa etmiştir. Fazıl Bey'in yerine yine cemiyet mensuplarından Nuri Bey seçilmiştir. Yapılan seçimler sonrasında çalışmalarına başlayan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, ilk gelir olarak cemiyet üyelerinden alınan üyelik ücretlerini ve daha önce sultani mektebinde verilen müsamere hasılatından elde edilen 200 lira ile harcamalara başladığını bildirilmiştir.

Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, merkez şubenin aldığı kararlar doğrultusunda Akkaya, Kuzyaka, Safranbolu ve Cide'de şubeler açmıştır. Bu şubelerden Akkaya nahiyesine 150 kişi kaydedilmiştir. Mahalli yöneticiler ve köylüler cemiyete yakın ilgi göstermiştir. Akkaya nahiyesinin idare heyetinin seçimleri tamamlandıktan sonra seçilen isimler cemiyet merkezine bildirilmiştir. Akkaya nahiyesinin 1922 yılında oluşturulan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Akkaya Nahiyesi İdare Heyeti ise şu şekildedir;

Tablo 3. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Akkaya Nahiyesi 1922 Yılı İdare Heyeti

Başkan	Nahiye Müdürü Şükrü Bey
Kâtip	İsmail Bey
Veznedar	Hoca Mehmet Bey
Aza	Silahzade İsmail Bey
Aza	Karagözzade Emin Bey
Aza	Ruşen Bey
Aza	Tamgacızade Hasan Ağa

Kaynak; Açıksöz, 26 Temmuz 1922, sayı 541, s.2.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu merkezi dahilinde kurulan ikinci şube 1922 yılında, Safranbolu kazasında oluşturulmuştur. İlk kuruluşunda cemiyetin sorumlu üyeleri, Kaymakam Hüseyin Hüsnü Bey, eşraftan Mehmet Ali Bey, Doktor Ali Bey, Mustafa Bey, Çizmecizade Mehmet Bey, Kilecizade Refet Bey, Hacı Bakizade Şükrü Bey, Hacızade Mustafa Bey, Hükümet Doktoru Refet Bey ve Asmazade Sabri Bey'lerdir. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Safranbolu Şubesi idare heyeti ise şu şekildedir;

Tablo 3. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Safranbolu Kazası 1922 Yılı İdare Heyeti

Fahri Başkan	Kaymakam Hüsnü Bey
Başkan	İdâdi Mektebi Müdürü Ali Hilmi Bey
Yazman	Hükümet Doktoru Refet Bey
Veznedar	Duyun-u Umumiye Memuru İbrahim Bey

Kaynak; Açıksöz, 26 Temmuz 1922, sayı 541, s.2.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Safranbolu Şubesi 1922 yılında, senelik beş yüz kuruş verilmek üzere üyeleri ile birlikte göreve başlamıştır. Bu sürede otuzu aşkın aza kayıt olmuş ve kayıtlar hızla devam etmiştir. Bu bağlamda, 1921 yılı itibari ile Kastamonu merkez, kaza ve nahiyelerinde kurulan Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin faaliyete geçmesi ve çalışmaya başlaması Kastamonu halkı üzerinde oldukça büyük bir memnuniyet yaratmıştır (Açıksöz,1922,2).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 1923 yılı senelik kongresini düzenlerken Ankara'da bulunan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi ile uyumlu bir program takip etmiştir. 21 Eylül 1923'de Ankara'da yıllık kongresini düzenleyen Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti genel merkezin (Açıksöz,1923,1) ardından, 22 Eylül 1923'de Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi de Türk Ocağı'nda yıllık kongresini düzenlemiştir (Açıksöz,1923,1).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi yaklaşık üç yıl faaliyet göstermiştir. 1924 yılına gelindiğinde ise faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır. Bunun nedeni, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti genel merkezi tarafından Kastamonu'da açılması uygun görülen bir Darüleytaminin açılmaması ve okul için hazırlanan paranın harcanmasıdır. Yaşanan bu gelişmelerden dolayı Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi yaklaşık 2 yıl faaliyet gösterememiştir (Açıksöz,1926,1). Bununla birlikte, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, zaman içerisinde bazı eleştire maruz kalmış ve eski aktifliği yitirdiği, faaliyet gösterdiği süre içerisinde de çok verimli olmadığı düşünülmüş ve cemiyeti eski haline döndürmek için

harekete geçilmiştir. Kastamonu Valisi Hüseyin Fatin Bey, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi ile ilgili bu konuyu görüşmek için Kastamonu'da bulunan memur ve tüccarlardan bir grubu makamına davet etmiştir. Fatin Bey başkanlığında yapılan bu görüşmede, Himâye-i Etfâl Cemiyetinin gerekliliğinden ve öneminden bahsedilmiştir. Fatin Bey konuşmasında, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi için 15 kişilik merkez heyeti kurulmasını teklif etmiştir. Vali Fatin Bey konuşmasının devamında Kastamonu'ya bağlı olan kazalarda da Himâye-i Etfâl Cemiyeti'ne ihtiyaç duyulduğunu belirtilmiş, çok fazla sayıda yardıma muhtaç olan fakir, kimsesiz ve şehit çocuğu olduğunu söyleyerek çocukların eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi, çocukların hayata hazır hale getirilmesinin önemi üzerinde durmuştur. Cemiyet faaliyetleri için ihtiyaç duyulan paranın temini ile fakir çocukların ihtiyaçlarının karşılanması kararlaştırılmış ve halktan da bu konuda fedakârlık beklenmiştir (Kastamonu,1926,1).

Kastamonu valiliği tarafından yapılan görüşmeler sonrasında, 1926 yılında tekrar faaliyete geçen Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, (Gürbüz Türk Çocuğu, 1926, 19) 21 Eylül 1926 tarihinde 15 kişilik yeni bir heyet merkezi oluşturmuştur. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 1926 yılı heyet merkezi şu şekildedir;

Tablo 4. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 1926 Yılı İdare Heyeti

Başkan	Sihhiye Müdürü Sait Bey
İkinci Başkan	Operatör Nurettin Bey
Muhasebe	Öğretmen Okulu Matematik Öğretmeni Faik Bey
Veznedar	Eğitim Metroloji öğretmeni Nihat Bey
Kâtip	Sihhiye kâtibi Said Bey

Kaynak; Açıksöz, 23 Eylül 1926, sayı 1765, s.1.

Yeni kurulan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi İdare Heyeti, eski cemiyet idaresini devralmıştır. Ayrıca kazalarda da şubelerin açılacağı ve nizamname gereğince de her mahallin hasılatı o mahallin çocuklarına ait olacağı bildirilmiştir. Bununla birlikte idare heyetinin, belediye nikâh salonuna, belediyeye, adliye katipliğine, kışlaya, mekteplere birer yardım sandığı koymasına ve uygun zamanlarda Tayyare sinemasından yararlanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca hasılatı göre fakir çocuklara da yardım yapılması gündeme alınmıştır (Açıksöz,1926,1).

26 Şubat 1928'de Türk Ocağı Kastamonu Şubesi binasında yıllık kongresini gerçekleştiren Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, cemiyetin yıllık raporunun

okunmasının ardından geçen yılın gelirinin altı yüz küsur lira olduğu bildirilmiştir (Açıksöz,1928,2).

1929 yılına gelindiğinde Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi yıllık kongresini yapmak için, 21 Mart 1929 günü akşam saat 20:00'da azaların Türk Ocağına gelmelerini rica etmiştir (Açıksöz,1929,2). Cemiyetin senelik kongresi cuma akşamı düzenlenmiş, kongrede okunan raporun kabulünün ardından yapılan seçimle idare heyeti şu isimlerden oluşturulmuştur (BCA,490.1.0.0,1929; Açıksöz,1929,1);

Tablo 5. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 1929 Yılı İdare Heyeti

Başkan	Alizade Baki Bey
Aza	Doktor Kemal Bey
Aza	Satırzade Ali Bey
Aza	Muallim Mustafa Bey
Aza	Muallim Faik Bey
Aza	Muallim Rahmi Bey
Aza	Lütfiye Mithat Hanım

Kaynak; Açıksöz, 24 Mart 1929, sayı 2454, s.1.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi'nin 1929 yılı idare heyetinde şehrin önde gelen isimleri yer aldığı gibi aynı zamanda doktor ve öğretmenlerinde idare heyette bulunması cemiyetin faaliyetlerini olumlu yönde etkilemiştir. 1929 yılında idare heyetinde bir kadın üyenin bulunması kadınların erkeklerle birlikte cemiyet faaliyetlerinde bulduklarının da göstergesidir. 1930 yılına gelindiğinde ise, Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi 9 Mart 1930'da Türk Ocağı Kastamonu Şubesi binasında yıllık kongresini gerçekleştirmiştir (Açıksöz,1930, 1).

Kastamonu Şubelerinin Yardım Faaliyetleri

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin kuruluş amacı olan çocukların korunması ve yetiştirilmesi meselesi Himâye-i Etfâl Cemiyetinin nizamnamesinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çocuklara yönelik yapılacak çalışmalar maddeler halinde belirlenmiş ve burada çocukların kimse tarafından ezilmesine müsaade edilmeyeceği, çocukların barınma, beslenme ve eğitim ihtiyaçlarının iyi şartlar altında cemiyet tarafından sağlanacağı açıkça belirtilmiştir. Çalışmak isteyen çocuklara iş imkanlarının sağlanması, çocukların eğlenmeleri için çocuk bahçeleri ve oyun meydanlarının kurulması planlanmıştır. Ayrıca çocukların sağlık ihtiyaçlarının

giderilmesi için dispanserlerin ve kültürel manada gelişimlerini sağlamaları için kütüphanelerin kurulmasına karar verilmiştir. (Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasi, 1927.4-6).

Türkiye Himâye-i Etfal Cemiyetinin çalışmalarını yakından takip eden Maarif Vekaleti yurt genelinde okul müdürlüklerine yazı göndererek, 1922-1923 yılı eğitim öğretim yılında Himâye-i Etfal Cemiyetini korumak ve çocukların iyi yetiştirilmesini sağlamak için bazı uyarılarda bulunmuştur. Gelecek nesli oluşturacak olan çocukların himaye edilmesinin her vatandaşın görevi olduğu ve çocukları vatana layık bir şekilde yetiştirmek için Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetine destek olunması ifade edilmiştir. Bu konuda yabancı ülkelerin çok hassas olması ve çocuklara verdikleri önemin bizim için bir uyanış olması gerektiği düşünülmüş, öğretmenlerin de buldukları bölgelerde bir rehber olarak çaba göstermeleri gerektiği hatırlatılmıştır (Açıksöz,1922,2).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, özel gün ve dini bayramlarda bir kurum olarak üzerine düşen görevi yapmış ve yetkililere tebrik telgrafları göndermiştir. Bu telgraflardan biri de 3 Haziran 1922 tarihinde Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Atatürk'e gönderilmiş ve Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen telgrafla bayramı tebrik edilmiştir (Açıksöz,1922,1). Buna karşılık, Mustafa Kemal Paşa'da Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine şu telgrafi göndermiştir; *"İyid-i seid fitırın tebriğini muhtevi telgrafnameleri heyet-i umimiyede kıraat edildi. Bu vesileyle de izhar edilen hissiyattan dolayı teşekkür olunur efendim."*

1922 yıllarında, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, cemiyetin idare heyetinin aldığı kararlar doğrultusunda, Kastamonu'da dokumaların yaşaması, canlanması için *Himâye-i Etfâl İş Evi* adında bir müessese oluşturulmasına karar vermiştir. Şehit, gazi evlatları ve kimsesiz çocuklar için yatılı bir barınağın yapılması bu barınak sayesinde çocukların hem kalma ihtiyaçlarının gidermesi hem de ders verilecek bir yer olarak kullanılması düşünülmüştür. Ayrıca burada öncelikle dokumacılık zanaatının öğretileceği bildirilmiştir. Bu bağlamda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezinin de *Himâye-i Etfâl İş Evi* için çalışmalarda bulunacağı belirtilmiştir (Hakimiyet-i Milliye, 1922,2).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, 19 Şubat 1922 yılında yaptığı ikinci toplantısında, Kastamonu ve çevresinde bulunan fakir, kimsesiz çocukların sünnetlerinin 23 Nisan 1922'de yapılması kararını almıştır. Sünnet düğününde 111 fakir ve kimsesiz öğrencinin sünnetlerini gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda sünnet düğününde, kimsesiz çocuklara kıyafet, takke, çorap, mendil ve ayakkabı verilmiştir. Bu arada cemiyet tarafından şeker ve tatlı ikramı yapılmıştır. Sünnet düğünü Kastamonu tarihinde çok nadir görülen bir desteğe yol açmış ve düğünde çekilen fotoğraflar derneğe takdim edilmiştir. Düğün günü yapılan yardımlarla 80 lira

para birikirken akşam sultani mektebinde Himâye-i Etfâl Cemiyeti yararına bir müsamere verilmiş ve müsamerede oldukça fazla para birikmiştir. Aynı dönemde yapılan cemiyet toplantılarında Himâye-i Etfâl Cemiyeti aidatını arttırmaya yönelik kararlar alınmış ve memleketin kimsesiz çocuklarına bir sığınak, sığınacak yer sağlaması düşünülmüşse de bu konuda amaca ulaşamamıştır. Örneğin posta pullarından (BCA,30.18.1.1,1922; BCA,30.18.1.1,1922) sağlanacak gelirin, Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine tahsisi istenirken, Amerikalıların Anadolu'da açmaya karar verdikleri üç okuldan birinin Kastamonu'da kurulması talep edilmiştir. Bu istekler gerçekleşemediği gibi Kastamonu'da *İş Evi* adında bir okulun inşası tekrar gündeme gelmiş ancak yapılan görüşmeler sonunda yeterli gelirin olmamasından dolayı okul inşası ertelenmiştir.

1922 yılı içerisinde Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, Kastamonu dahilinde bulunan kaza ve nahiyelerde de şubeler açmıştır. Başlangıçta oldukça faal olan Himâye-i Etfâl Cemiyeti şubeleri zaman içerisinde eski etkinliğini yitirmiştir. Cemiyet kendisini toparlamak için bayramlarda rozet gibi ufak hediyeler dağıtılarak cemiyete gelir elde edilmeye çalışılmıştır. Ancak gösterilen çabalar yeterli olmamıştır. Hatta cemiyet başkanı istifa etmiş ve bu süreci başkan yardımcısı olan Nuri Bey idare etmiştir. Ancak yaşanan olumsuzluklara rağmen cemiyet kimsesiz çocuklara el uzatarak onlara şefkat göstermeyi de ihmal etmemiştir.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, 1922 yılına kadar geçen sürede birçok çocuğa nakit para yardımlarında bulunmuş iken, 10 çocuğu da himaye altına almıştır. Bu çocukların çoğunun okul öğrencisi olduğu ifade edilirken asıl kimsesiz olan köy çocuklarından ise çok az müracaat olduğu söylenerek köylü çocukların mağduriyeti dile getirilmeye çalışılmıştır. 30 kimsesiz çocuğa 150 lira civarında nakit yardımı yapılırken, 160-170 kuruşla da okul öğrencilerinden 8 kişi himaye altına alınmış ayrıca köylü kimsesiz yavrulardan 4 çocuk tamimiyle giydirilerek Kayseri Darüleytamına gönderilmiştir. Yapılan bu çalışmalara rağmen Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, Kastamonu civarında bulunan binlerce kimsesiz şehit ve fakir çocuğu olmasına rağmen sadece 30-40 kadar çocuğa yardım edebilmekten rahatsızlık duymuştur. Bu nedenle nüfuz sahibi kişilerden yardım istenmiştir. Ancak bütün imkânsızlıklara rağmen cemiyet faaliyetlerine devam etmiş ve çocuklar için Kastamonu'da bir *Şehit Mektebi'nin* açılacağını ifade etmiştir (Açıksöz,1923, 2). Yine 1923 yılı içerisinde Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti genel merkezinin de desteği ile Kastamonu'da bir Dârüleytam açılmasına karar verilmiştir. Bu konuda genel merkez kâtibi olan Doktor Fuat Bey

tarafından Kastamonu heyet merkezine bir telgraf gönderilmiş ve açılacak olan Darüleytam binasının hazırlanması istenmiştir.

Kastamonu Valisi Fatın Beyefendi'nin kontrolünde *Kırk Odalı* denen konağın Dârüleytam için elverişli olduğuna karar verilmiş ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Kastamonu Şubesi başkan yardımcısı Nuri Bey, muhasebeci Hüsnü Bey ile belediye memuru İhsan Bey, Kırk Oda Konağına giderek incelemede bulunmuşlardır. Yapılan incelemede, konağın 200 yetime yetecek kadar uygun olduğu ve birkaç günlük tamirat işinin olduğu ifade edilmiştir. O günden itibaren konağın tamirati için gerekli olan malzeme alınarak, bu durum Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyet Merkezine (Ankara) bildirilmiştir (Açıksöz,1923,2). Kastamonu'da açılacak olan Dârüleytam müdürlüğü için Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi tarafından eski milletvekili olan İstanbul Darülmualimat Müdürü Hüsnü Bey'in düşünüldüğü ve müdür meselesinin halledilmesinden sonra müessesenin faaliyete geçeceği bildirilmiştir (Açıksöz,1923,1).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi tarafından seçilen Maarif Heyeti Vekili Vasıf Bey, mevcut Darüleytamlardan birisinin Kastamonu da kurulacağını bildirmiştir. Ancak Kastamonu'da bir şefkat yurdunun açılacağı kesinleşmiş gibi gözükse de bir taraftan da Kastamonu'da şefkat yurdunun kaldırılacağı haberleri ulusal basına konu olmuştur. Gerek Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde gerek Yenigün'de çıkan haberler de bu doğrultuda olduğu için Kastamonu basınında da artık bu konuda görüş belirtmenin doğru olmadığı bildirilmiştir. 1923 yılı kongresinde ise Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Genel Merkezinin aldığı karar doğrultusunda, Kastamonu'da açılacak şefkat yurdu için, maarif vekaleti nezdinde teşebbüste bulunulmasına karar verilmiştir. Alınan kararlar gereği, Türkiye Himâye-i Etfâl Genel Merkez Kâtibi Doktor Fuat, başkan vekili Yunus Nadi ve aza Mustafa Necati Beylerden oluşan bir heyet kurularak, bu konuda görevlendirilmiştir (Açıksöz,1924,1).

Açıksöz gazetesinin 9 Nisan 1924 sayılı nüshasında, Açıksöz gazetesinin başyazarı olan Fazıl Berki Bey tarafından gönderilen telgraf ile Kastamonu'da 250 yataklı bir Dârüleytam açılacağı bildirilmiştir. Kastamonu'da açılacak olan Dârüleytam için, İstanbul'da bulunan şefkat yurduna ait karyolalar ve diğer malzemeler kurulacak olan Darüleytama devredilmiştir (Açıksöz,1924,1) Yine Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi Kâtibi Doktor Fuat Bey, Kastamonu ilinde, bir Dârüleytam kurulacağına dair bir yazıyı 1924 yılı nisan ayı başlarında, Vali Fatın Bey'e göndermiş, İstanbul'daki Darüleytamlardan birisinin 100 mevcuduyla buraya nakledileceği ve 150 çocuğun da Kastamonu'da kaydedilenlerden alınacağına dair bir açıklamada bulunulmuştur (Açıksöz,1924,1).

Kastamonu'da bir Darüleytamın açılması büyük sevinçle karşılanmıştır. Çünkü Darüleytamlar sayesinde okuma-yazma oranının artabileceği ve Darüleytamların sadece koruma amaçlı olmayacağı, özellikle köylerde cehaletin ortadan kalkması için bir araç olacağı ümit edilmiştir (Açıksöz,1924,2). Burada dikkati çeken bir olayda Darüleytamlar ilk kurulduklarında amaçlarının daha çok esirgeme ve barınmaya yönelik faaliyetleri ağır basmakta iken Cumhuriyet sonrasında gündeme gelen Dârüleytam meselesinde çocukların okuma- yazma ihtiyaçlarının da ön planda tutulmasıdır.

24 Mayıs 1924 tarihine gelindiğinde Kastamonu için gerekli olan Darüleytamın açılması için hazırlıklar yapılmış, Darüleytama müdür tayin edilen Taşköprü eski kaymakamı Baha Bey talimat almak üzere Ankara'ya gitmiştir. Baha Bey buradan bir telgraf çekerek Dârüleytam kullanılacak binaların devri meselesi sonuçlanır sonuçlanmaz işe başlayacağını bildirmiştir (Açıksöz,1924,1). Amerikalı yardımseverler tarafından verilen paralar ile Kastamonu'da açılması planlanan Dârüleytam, Kastamonu'da uygun bina olmadığından dolayı açılmamış, Darüleytamın Ankara'da açılması uygun görülmüştür (Kengırı,1925,2). Bu süreçte Darüleytamlar da bazı eleştirilere maruz kalmış, nitelikli kişiler yetiştiremeyen ve kişilerin meslek sahibi olmasında yetersizlikleri olan bir kurum olarak değerlendirilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi,1923,453). 1925 yılında ise bütün imkansızlıklara rağmen çocukların bakımı ve yetiştirilmesi ile ilgili Amerika'dan dört sinema filminin getirilmiş ve filmler çocuklara izletilmiştir. Filmlerin izlenmesinin ardından çocukların temizliği ve bakımı konusunda oldukça etkili sonuçlar alındığı gözlenmiştir (Kengırı,1925,2). 1927 yılına gelindiğinde Türkiye Himâye-İ Etfâl Cemiyeti kongresinde alınan kararlar doğrultusunda Kastamonu'da 200 kişilik bir şefkat yurdu açılmış ve Himâye-İ Etfâl Cemiyeti genel merkezinin toplantısı esnasında şefkat yurdu heyet üyeleri ve maaşları görüşülmüştür. Yeni kurulan yurt müdürlüğüne ise Doktor İsmail Hakkı Bey uygun görülmüştür (Hakimiyet-i Milliye,1927,2).

Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, Cumhuriyet kutlamalarında aktif bir rol üstlenmiştir. 29 Ekim 1926 Cumhuriyet Bayramı şerefine Türk Ocağı Kastamonu Şubesi ve Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından *Cumhuriyet Balosu* düzenlemiş, balo belediye binasında saat 21.30'da başlamıştır. 21.30'da başlayan balo saat 04.00'e kadar sürmüş, baloda piyango çekilişi yapılmıştır. Ancak baloya katılanların sayısı geçen yıla nazaran daha az olmuştur (Açıksöz,1926,1).

Kastamonu'da eğlenceli gecelerin geçirildiği balolardan biri de 20 Şubat 1927 gecesi düzenlenmiş ancak balo, ulusal basına yansiyacak derecede bir olaya yol açmıştır. "*Balo Hadisesi*" olarak basına yansıyan olayda baloda bulunan öğretmenlerinde ifadelerine

başvurulduğu için Maarif Bakanlığı da “*Balo Hadisesi*” ne dahil olmuştur (Açıksöz,1927,1). Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi yararına verilen bu baloda, Vali Müştak Bey’in (BCA, 30.10.0.0,1927) eşi hanımefendi Kastamonu’da bulunmadığı için baloya katılacağı düşünülmemiş ve Vali Bey baloya davet edilmemiştir. Ancak Vali Müştak Bey bu hareketi dikkate almayarak baloya gitmesi baloda bir kargaşanın yaşanmasına neden olmuştur. Baloda bulunan bazı kişilerin Vali Bey’in baloyu terk etmesini istemesi üzerine Vali Müştak Bey olayı İçişleri Bakanlığı’na bildirmiştir (Açıksöz,1927,1). Bu durum olayın büyümesine ve konu ile ilgili dava açılmasına neden olmuştur.

1927 yılı nisan ayının son haftasında Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından belediye dairesinde Sait Bey’in başkanlığında bir balo düzenlenmiş ve balonun duyurusu iki ay önceden yapılarak baloya akraba veya aileden olan hanımlarla katılabileceği bildirilmiştir (Kastamonu,1927,1).

20 Ekim 1928 tarihinde Türk Ocağı Kastamonu Şubesi ve Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda, 29 Ekim 1928’de Cumhuriyet Bayramı gecesi verecekleri Cumhuriyet balosu hakkında görüşmeler yapılmıştır (Açıksöz,1928,2). Yapılan toplantıda alınan kararlar doğrultusunda, Türk Ocağı Kastamonu Şubesi ve Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla 29 Ekim 1928 akşamı belediye salonunda 21:30’da *Cumhuriyet Balosu* düzenlenmiştir. Balo saat 04:00’e kadar devam etmiş, yapılan eğlencelerle birlikte baloda piyango çekilişleri (Açıksöz,1928) yapılmıştır. Ancak 1928 yılı Cumhuriyet Bayramı için düzenlenen balonun katılımcı sayısının diğer yıllara göre daha az olduğu bildirilmiştir. Bununla birlikte baloda katılan kişi sayısının aza olmasının baloya aile samimiyeti kattığı belirtilmiştir (Açıksöz,1928,2).

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla, 1928 yılında Gazi Mustafa Kemal Paşa, Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine bir tebrik telgrafi göndermiştir. Bu tebrik telgrafi şöyledir (Açıksöz,1928,1); “*Kastamonu Cemiyeti Reisi Arslan Bey’e Cumhuriyet Bayramı’nın yıldönümü münasebetiyle vaki tebriklerinize teşekkür ederim.*”

Yine Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi tarafından Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine çekilen telgraf ise şöyledir; “*Bil mukabele arz-ı tebrikat eylerim efendim.*”

1929 yılı 23 Nisan haftasının, çocuk haftası olması dolayısıyla, Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi kontrolünde eğlenceler ve müsamereler yapıp, bayram günü idman sahasında (Namazgâh) merasim yapıp, çocuk alayı resmigeçidinin gerçekleşeceği daha önceden halka bildirilmiştir (Kastamonu, 1929,3). Bayram günü saat 10:00’a doğru Vali Murat Bey

öncülüğünde, memurlar da bayram alanına gelmiştir. Çocuklar ise süslü elbiseleri ile seyyar bir çiçek bahçesi şeklinde, alkışlarla sahaya girmişlerdir. Tören saat 10:00'da başlamıştır.

Düzenlenen törende, Türkiye Himâye-i Etfâl Kastamonu Şubesi Başkanı Baki Bey çok güzel bir konuşma yaparak, “Bir yetim yavruyu beslemenin, giyindirmenin hacca bedel olduğunu” söylemiştir. Kastamonu Gazi Okulundan Nevvar Hanım da konuşmasında çocukların en tabii haklarının istenmesini ifade etmesi büyük alkışlarla karşılanmıştır. Daha sonra İsfendiyar Okulundan Necdet, çocukların tek başlarına büyük bir dünya olduklarını ve yarının büyükleri olacaklarını söylemiştir. Bu coşkulu kalabalık daha sonra belediye önüne gelerek ellerinde bayraklarını sallarken Belediye Başkanı Hilmi Bey tarafından da bir konuşma yapılmıştır. Abdülhak Hamid okulundan bir öğrenci, Belediye Başkanı'na teşekkür ettikten sonra kendileri için bir çocuk bahçesi yapılmasını istemiştir. Cumhuriyet Okulundan öğrenci Ferhan'ın, mutemet beyle konuşmasının ardından gösteri sona ermiş ve bütün öğrenciler idman yurdunun sahasından evlerine dağılmışlardır (Kastamonu, 1929,3).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, cemiyet çalışmalarını aktarmak adına faaliyete geçen, Himâye-i Etfâl'in dergisi olarak yayımlanan *Gürbüz Türk Çocuğu* (Çılgın, 2004,97) dergisinin 1929 yılı ağustos ayına ait sayısını halka tanıtmak istemiştir. Ağustos sayısında Doktor Ali Fuat Beyin “Çocuklara Nasıl Terbiye Verilir?” başlıklı yazısının yanında çeşitli hikâye ve makalelerden bahsedilmiştir. Ayrıca dergide, “Çocukların güneş banyosu yapmasının öneminden, çocuk zekâsının gıda takviyesine bağlı olduğundan, çocuk neyle oynamalı, çocuk nasıl giydirilmeli, çocuklar ne okuyor? Konulu makalelerin olduğundan söz edilmiştir. Ardından ise her ailenin *Gürbüz Türk Çocuğu* dergisini alması gerektiğinden ve çocukların iyi vakit geçireceği bir dergi olduğu belirtilmiştir (Kastamonu,1929,4). Bunun yanında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İstanbul Şubesinin 1917 yılında hazırlamış olduğu, “*Annelere ve Çocuklara Salname*”nin anne ve çocukların özellikle sağlık konularında bilgilendirilmelerinde önemli bir ölçüt kabul edildiği, burada cemiyetin yıllık faaliyetlerine de yer verildiği bildirilmiştir (Paşahan, 2014, 48).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, 1930 yılı faaliyetleri içerisinde rozet dağıtımını yapmıştır. 23 Temmuz 1930 tarihinde yapılan rozet dağıtımını için 23 Temmuz günü seçilmiştir. Rozet dağıtımını için, 23 Temmuz gününün seçilmesi tesadüf değildir. II. Meşrutiyet'in ilan günü olan 23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1324) günü aynı zamanda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin rozet günü olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda 23 Temmuz günlerinde Kastamonu'da rozet dağıtımını yapılmıştır (Açıksöz,1930, 1).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Kastamonu Belediyesi de çocukların beslenmesi ve sağlıklı bireyler olarak yetişmesi konusunda hassasiyet göstermiş, 1930 yılında çıkarılan *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu*'nda alınan kararlar doğrultusunda Kayseri Aydın, Gaziantep, Belediyeleri ile birlikte faaliyete geçmiştir. Bu faaliyetler sonucunda, *Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere Evleri*, çocukların sağlık ve beslenme konularında aktif olarak çalışılmış, yetim olan çocuklara ücretsiz muayene ve tedavi imkânı sağlanmıştır (Düstur, 1929-1930, 350).

Kastamonu Basınında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubelerinin Faaliyetleri

Ülkenin değişik bölgelerinde olduğu gibi Kastamonu'da da Himâye-i Etfâl Cemiyetine duyulan ihtiyaç ve cemiyetin çocukların hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu Kastamonu halkı tarafından çoğu zaman dile getirilmiştir. Çocukların toplum içerisindeki konumları ve çocukların bir birey olarak görülmelerinin önemi Kastamonu yerel basınında yayınlanan birçok makalenin temel konusu olmuştur. Açıksöz gazetesi 17 Ocak 1922 tarihli nüshasında, İsmail Habib Sevük Bey tarafından bu konuda "*Hayırlı Bir İş*" başlıklı bir makale yazılmış ve makalede Kastamonu'da Himâye-i Etfâl Cemiyetine duyulan ihtiyaç hassasiyetle dile getirilmeye çalışılmıştır. Millet'in en büyük şairi ve en büyük dâhisi olarak tanıtılan Abdülhak Hamid'in "*Kim demiş bir çocuk küçük bir şey, bir çocuk belki en büyük bir şey...*" sözü ile başlayan makalede çocukların daima küçük şeyler olarak görüldüğü, hatta bazen birbirlerine laf atarken *bırak şu çocuğu* tabirlerinin kullanıldığını belirterek bunun çok yanlış olduğu üzerinde durulmuştur. Çünkü her çocuk gelecekti ve istikbalimizin temsilcisiydi. Küçümsenen bir çocuğun dahi en büyük yaşlıdan daha çok önemsenmesi gerekmektedir. Çünkü belki de bu çocuklar ileride büyük işlerin adamı olacaktı.

İsmail Habib Bey makalesinde, dinimizde anasız babasız çocuklara yetim dendiğini, bunun nedeninin artık ona bakacak kimsenin kalmamasından kaynaklandığını, ancak ana-babası olan çocukların %90'nın da yetimler gibi bakımsız olduğunu ifade edip bu durumu eleştirilmiştir. Kastamonu'da kurulacak olan Himâye-i Etfâl Cemiyetinin hıçkırık, ağlayan, gözü yaşlı çocuklara sahip çıkacağını ve böylece anasız babasızlara yetim gözüyle bakılmayacağını dile getirmiştir. Çünkü medeni milletlerde durum böyleydi. Avrupa ve Amerika'daki cemiyetler çocuklar için özel bahçeler, parklar kurmakta, çocuklar için çıkan sayısız gazeteler, çocuklara özel sayısız eğlenceler düzenlemekteydi. Hatta sunulan imkanlardan en zenginlerin çocukları dahi faydalanmaktaydı. Medeni ülkelerde çocuklar için ana ve babalar eğitmen gibiydi. Saray gibi okullar vardı ve en ileri seviyede eğitim alırlardı. Bu yüzden onların çocukları korumaya yönelik cemiyetlere bizdeki kadar ihtiyaç duyması söz konusu bile değildi. İsmail Habib Bey,

eleştirilerine şu ifadelerle devam etmiştir; “...bizdeki hükümet halka pek fayda sağlamaz, okutulacak okul yok iken var olan binalar yıkıktır...” Habib Bey makalesinin sonunda ise sadece yetimler değil diğer çocuklarında aynı mağduriyeti yaşadığını belirterek, Kastamonu’da Himâye-i Etfâl Cemiyetini kurma girişiminde bulunanlara teşekkürlerini sunmuştur (Açıksöz,1922,1).

İsmail Habib Bey’in de dile getirdiğine göre Himâye-i Eftâl Cemiyeti, medeni memleketlerde çocukların korunmasına, sağlığına ve terbiyelerine itina gösterildiği, memlekete zihnen kuvvetli bireyler yetiştirilmesine önem verildiği bir kurumdu. Bununla birlikte Habib Bey, yabancı ülkelerde her yerde çocuklar için türlü türlü cemiyetler kurulduğunu, Osmanlı Devleti’nin de medenileşme yolunda adım atarken kimsesiz, muhtaç yavrulara aynı amaçlar doğrultusunda kucak açtığına altını çizmiştir (Himâye-i Etfâl Cemiyeti Umumi Rapor ve Bilanço,1334,3-4).

Açıksöz gazetesinin 18 Şubat 1922 tarihli nüshasında, Nuri Bey tarafından kaleme alınan “*Himâye-i Eftâl Cemiyeti*” başlıklı yazıda Nuri Bey, Kastamonu’da Himâye-i Eftâl Cemiyeti Şubesinin Kastamonu’da açılışını yapmak için İstiklal Mahkemesi Başkanı Necati Beyefendi tarafından davet olunan kişilerin belediyede toplandıklarını bildirirken, Necati Bey Efendi’nin cemiyetin maksat ve gayesini anlattığını da ifade etmiştir.

Gazetenin aynı sayısında, “*Himâye-i Eftâl Cemiyetinin Bir Şubesi- Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Nizamname-i Esasîyesi*” başlığı altında, Himâye-i Etfâl Cemiyetinin öneminden bahsedilmiş ve memleketimizde hayati ve fevkalade önemli olan cemiyetin kurulmak üzere olduğunu bildirilmiştir. Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Nizamnamesi gereğince cemiyetin teşkili için gerekli tedbirlerin nihayet temin edileceği, cemiyetin gayesi, yapacağı görevleri, cemiyetin kuruluş nedeni hakkında okuyucuları aydınlatmak için de nizamname maddelerine yer verilmiştir. Cemiyetin amacının ilk olarak şehit çocukları ile savaş malullerinin ve savaş felaketzedelerinin çocuklarına hizmet vermek olduğu bununla birlikte Kastamonu dahilinde bulunan ihtiyaç sahibi kimsesiz çocukların ihtiyaçlarının da giderileceği bildirilmiştir (Açıksöz,1922,1).

Açıksöz gazetesinin 5 Mart 1922 tarihli nüshasında, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesinin ardından, A. Nuri Bey’in Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesinin kuruluşunu anlatan bir makalesine yer verilmiş ve burada cemiyetinin görevleri dile getirilmiştir. Makalenin giriş kısmında güzel bir anlatımda bulunulmuştur. Yapılacak yardımlar ile ilgili hadis-i şerif olan “*İyilik yapınız ki ancak bununla felah bulursunuz*” sözü ile bir giriş yapılmış ve yapılan yardımların gerçekten ihtiyacı olan kişilere yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca yardım amaçlı verilen paraların asıl amacının insanların servetine servet katmasına yönelik olmaktansa dul kadınlarımızın ihtiyacını karşılamaya yönelik olmasının Allah katında

daha makbul olduğuna değinmiştir. Cemiyetin kurulması Allah'ın bir lütfu olarak görülmüş ve cemiyeti kuranlara *Allah razı olsun* denilerek, cemiyete kuranlara duyulan minnet bildirilmiştir...

"Tay yetişmeyince, ata değer olmaz" sözünden yola çıkan Nuri Bey, çocukları da yetiştiremezsek neslimizin söneceğini söyleyerek, cemiyetin tek amacının sadece kimsesiz çocuklara bakmak olmadığını, anası babası olup da cılız olan, haylaz, itaat etmeyen, sanat öğrenmeyen çocukları da millete ve vatana yararlı hale getirmek olduğunu ifade etmiştir. Makalenin sonunda ise ahaliye böyle muhterem bir cemiyetin bir şubesinin de Kastamonu il merkezinde açıldığı, işe başladığı haberi verilmiş ve Kastamonu halkı tebrik edilmiştir (Açıksöz,1922,2).

Kastamonu valilik doktoru olan Doktor Fazıl Berki'in de Açıksöz gazetesinin 17 Eylül 1923 tarihli nüshasında *"Himâye-i Etfâl"* başlığı altında yazmış olduğu makalede, ilerlemiş milletlerde hayvanlar için himaye dernekleri kurularak hayvanların işkenceye maruz kalmalarının önlediğini hatta bunu yapanlara ceza verildiğini bildirmiştir. Ancak Türk halkında bu bilincin gelişmediği ve hayvanlara eziyet edildiği söyleyen Fazıl Bey, asrileşmek isteyen bir toplumun bunu süslü sözlerle yapmasının mümkün olmadığını, icraata gerek olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Fazıl Bey; *"Vatanı uğruna canlarını feda eden şehitlerimizin emaneti olan kalbi kırık minik yavrularımızı yırtık elbiselerle, boynu bükük görmeye hangi vicdan dayanır ki? Bu yetimleri aç bırakmak, açıkta bırakmak, eğitimden mahrum bırakmamak şehitlerin huzur içinde uyumalarını sağlayacak"* diyerek cemiyetin önemini vurgulamıştır. Makalenin sonunda ise, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin ilk açıldığında daha aktif olduğu, zaman içinde eski hareketliliğini kaybettiğini belirterek, başka ülkelerdeki çocukları korumaya yönelik cemiyetlerin başlangıçta zayıf olduklarını ancak sonrasında güçlenerek faaliyet gösterdiklerini ifade eden eleştirilerde bulunmuştur (Açıksöz,1923,1).

Kastamonu basınında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi ile ilgili haberlere de sıkça yer verilmiştir. Açıksöz gazetesinin 29 Eylül 1923 tarihli nüshasında yer alan makaleden edindiğimiz bilgiye göre, Gazi Paşa mümkün olduğunca Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin toplantılarına bizzat katılım sağlamıştır. Ankara Himaye- Etfal Cemiyeti ikinci kongresinin ve Türk Ocağı'nın ikinci kongresinin Gazi Paşa'nın katılımıyla gerçekleştiği aktarılmıştır. Ayrıca kongrede Kozan Mebusu Doktor Fikret, Çorum Mebusu Doktor Mustafa Bey de Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti meclisine seçilmiştir (Açıksöz,1923,1). Bununla birlikte Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Genel Merkezinde Latife Hanım'ın da toplantılara dahil olduğu görülmüştür. Açıksöz gazetesinin 14 Ekim 1923 tarihli nüshasında, Türkiye Himâye-i Etfal Cemiyeti Genel Merkezinin dün öğleden sonra cemiyet başkanı Latife Hanım ve Mustafa Kemal

Paşa'nın başkanlıkları altında toplandığı ve Latife Hanımın bir konuşma yaptığı bildirilmiştir (Açıksöz,1923,1).

Açıksöz gazetesinin 23 Aralık 1926 tarihli nüshasında, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Başkanı Kırklareli Mebusu Fuat Bey'in Millet Meclisi'ne çocuklar için içki ve tütün satanlar hakkında bir kanun teklifinde bulunduğu ve çocuk vefatı üzerine memlekette bir istatistik bulunmadığını dile getirdiği bildirilmiştir. Besim Ömer Bey ise, çocukların vefatı konusunda alınacak tedbirlerden bahsederken şunları söylemiştir; “Çocuk olmayınca millet olmaz.” Besim Bey'e göre çocuk meselesi hayati bir mesele olup, milletin istikbali ile ilgiliydi. Besim Bey, birçok ülkede çocuk nüfusu üzerinde durulduğunu ancak bizde çocuk ölümleri konusunda yeterli istatistiğin olmadığını dile getirerek, ülke genelindeki çocuk vefatı sayılarının (Açıksöz,1926,2) tam olarak bilinmediğini söylemiştir (Açıksöz,1926,2).

Açıksöz gazetesinin 25 Nisan 1927 tarihli nüshasında yer alan “Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kongresi Münasebetiyle Başkan Dr. Fuat Beyin Beyanâtı” başlıklı yazıda, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti tarafından yapılan faaliyetler, doksan beş merkezde süren erzak dağıtımı ve diğer yardım çalışmalarısıyla ilgili bilgi verilmiştir. Fuat Bey yazısında, ileride düzenleyeceği bir kongre ile ilgili beyanda bulunmuş, Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin 718 merkeze sahip olduğunu ve kongre öncesi Himâye-i Etfâl Cemiyet Merkezlerinin faaliyetlerine dair raporlar aldıklarını bildirmiştir. Bu raporlardan 93 tanesinin öncelikli öneme sahip olduğunu ve 93 merkezde 89168 çocuğun himaye edildiğinden bahsederken himaye altındaki çocukların her türlü ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığını, barınma dışında, sağlık kontrollerinin yapıldığını söylemiştir. Ayrıca, cemiyet faaliyetlerinde geçen yıla nazaran önemli oranda artış olduğunu bu artışın gerçekleşmesinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, hükümetin ve halkın büyük katkısı olduğunu belirterek, yardımların sadece ülke çapında olmadığını yurt dışından da 34 merkezden yardım geldiğini söylemiştir. Yurt dışından gelen bu yardımlar, özellikle Amerika, Kıbrıs ve Mısır Türkleri tarafından yapılmıştı (Açıksöz,1927,2).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Genel Merkezi 6 Mayıs 1927 günü, *Çocuk Sarayı*'nda yıllık 5.Kongresini düzenlemiştir. Kongrenin yıllık raporunda, cemiyet şubelerinin bazılarının isimleri de dile getirilerek, şubelerin çalışmalarından dolayı öncelikle takdir edildiğini, sadaka, fitre, zekât ve kurban derilerinin (BCA,51.0.0.0,1927; Kastamonu,1929,2) 1927 yılına ait 23 Nisan hasılatı ile genel merkeze alındığı belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti merkezlerine yardım edilmesi kararı alınmıştır. Bununla birlikte muhtaç ve kimsesiz çocuklara yönelik yeni kurumların açılmasının yanında muhtaç annelere iş temin edecek *Anne-Kadın*

Müdürlüğü adıyla hanımlardan oluşan bir teşkilat kurulması arzu edilmiştir (Açıksöz,1927,1). Alınan kararlar doğrultusunda Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti tarafından dış hekimliği açılarak burada öğrencilerin tedavi edilmesi planlanmıştır (Açıksöz,1929,1).

Açıksöz, gazetesinin 12 Mart 1929 tarihli nüshasında ise, *Çocuk Haftası* dolayısıyla Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Başkanı Kırklareli Milletvekili Fuat Bey'in 23 Nisan 1927 günü yapılacak olan çocuk bayramı için bir beyanatta bulunduğu bildirilmiştir. Çocuk haftasına özel afiş ve kare çalışmaları ile kitapların önemli bir kısmının hazırlanmış, hazırlık 2 milyona ulaşmıştır. Ayrıca çocuk haftasına özel olarak İsmet Paşa'nın bir makale ile çocuk haftası yayınında yer alacağını belirtilmiştir (Açıksöz,1929,1).

Kastamonu Şubelerinin Gelir ve Giderleri

1917 yılı Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesinin sekizinci faslının 49. maddesine göre cemiyetin gelir kaynakları, altı madde halinde sıralanmıştır. Bu kaynaklar; üye aidatları, hükümet ve belediyeden sağlanan ücretler, nakitlerin neması, taşınır-taşınmaz malların gelirleri, sergi, müsamere, konser gibi etkinliklerden elde edilen gelirler, dışardan yapılan yardımlardır (Himâye-i Etfâl Cemiyeti Umumiyesi Nizamname-i Esasisi,1917,18). Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasi'sinin 49. maddesinde belirtildiği üzere cemiyetin gelir kaynakları, üye aidatları, hükümet ve belediyeden sağlanan ücretler, sergi, müsamere, konser, piyango, cemiyetin menkul ve gayrimenkulünden sağlanan gelirler, zekât, sadaka ve halkın yaptığı yardımlardan oluşmaktaydı ((Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, 1921, 26).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti, zaman zaman diğer cemiyetlerden maddi anlamda destekte görmüştür. Himâye-i Etfâl Cemiyetine destek amaçlı yardımlardan biri de Hilal-i Ahmer Hanımlar Şubesi tarafından yapılmıştır. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Genel Merkezine Anadolu'da bulunan çocuklar için 2000 lira bağış yapmıştır. Hatta Halide Edip Hanım cemiyet merkezini bizzat ziyaret etmiştir (Hakimiyet-i Milliye,1922,3).

Savaşların getirdiği yıkımları biraz olsun ortadan kaldırmak adına yardım faaliyetlerinde bulunan kurumlardan olan Darüleytamlar, şefkat yurtları da (Belleten,1999, 775-812) diğer yardım kuruluşları gibi üzerine düşen görevi yapmıştır. 18 Ağustos 1917 tarihli iâşe kararnamesinde yer alan Canik bölgesi iâşe deposundan sağlanan yardımlar ile dul kadınlar, yetimler ve şehit aileleri vb. birçok kişi veya kuruluşa yardımlarda bulunulmuştur. Bu yardımlarda darüleytamlar, şefkat yurtları da görev almıştır.

Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve ardından yaşanan Kurtuluş Savaşı'nın getirmiş olduğu mali sıkıntılar, ülke genelinde uzun bir süre maddi imkansızlıklara neden olmuştur. Bu durumda devletin ya da il merkezlerinin yardım amaçlı kurulan cemiyetlere maddi anlamda destek sağlayacak çok fazla imkânı yoktu. Bir taraftan halkın ihtiyaçları diğer taraftan yetim, öksüz ve dul kalan kadınların ihtiyaçlarının belediyeler tarafından karşılanması çok yeterli derecede değildi. Yetim, öksüz ve dul kalan kadınların ihtiyaçlarını gidermek için kurulan dernekler, cemiyetler ortaya çıkan açığı kapatmak amacıyla ellerinden geleni yapıyorlardı. Hatta cemiyetler kendilerine kaynak arayışına girmişler ve bazı kurumlara başvurularda bulunmuşlardır. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyet Merkezi 11 Nisan 1925 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na yazdığı bir yazı ile zekâtın Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetine verilmesinin caiz olup olmadığı konusunda fetva isteğinde bulunmuştur (BCA,51.0.0.0,1925). Daha sonraki yıllarda ise cemiyet evraklarında görülen pul ve damga yapıştırmadaki eksikliklerin herhangi bir cezaya mahal vermeden af edildiğine dair kanunlar kabul edilmiştir (Resmî Gazete,1927, s.285).

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine yapılan yardımlarda ise genellikle para sandıkları kullanılmıştır. Bu sandıklar Kastamonu'da belirlenen yerlerde ve farklı zamanlarda doluşturularak yardım toplanmıştır. 1922 yılı haziran ayının son haftasında yapılan müsamerede mühürlü bir sandık gezdirilmiş, toplanacak para ile şehit, gazi evlatları, yetim vs. kişilerin korunması için Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine teslim edilmiştir. Hatta yardım sandığı gezdirilirken Kastamonu halkına bir mesaj verilmiş, gezdirilen sandığın boş çevrilmemesi için hassasiyet gösterilmesi istenmiştir (Açıksöz,1922,1). Yine, şehit çocuklarıyla öksüzleri kanatları altında büyüterek yetiştirmeye ve vatana faydalı bir birey haline getirmeye çalışan Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti'nin mukaddes amacı ifade edilerek halka şöyle seslenilmiştir;

“Ey hamiyetli Türk ve Müslüman! Bu cemiyetle elinden gelebilen her şeyi yap ve senede iki lira vererek onu yaşatmayı vatani ve milli bir vazife bil. Senin için can veren kardeşlerin yavrularına (Himaye-i Etfâl) bakıyor.” (Açıksöz,1922,2).

Millî Mücadele sürecinde Kastamonu'da bulunan İstiklal Mahkemesi Başkanı, Saruhan Mebusu Mustafa Necati Bey, 1919 yılında Kastamonu Sultani Mektebinde muhacirler adına bir toplantı düzenlemiş, burada yapılan yardımdan sağlanan gelirin %20'si Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine verilmiştir (Ak,1919/1920,1). 1922 yılında da Kastamonu Dârülmualimât kız öğrencileri, mart ayına gelindiğinde öksüz, kimsesiz çocukların yararına Kastamonu Dârülmualimât'ın birinci sınıfında bulunan bir öğrenci müsamerde düzenlemiş, buradan toplanan 1486 kuruş Himâye-i Etfâl Cemiyetine gönderilmiştir (Hakimiyet-i Milliye,1922,2).

Açıksöz gazetesinin 30 Kasım 1926 tarihli nüshasında ise Kastamonu'da bulunan ilkokul seviyesindeki okul öğrencileri, cemiyet yararına yardım girişimlerinde bulunmuşlardır. Merkez İlk Erkek Mektebi öğrencileri Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine ve Kastamonu Hilal-i Ahmer Cemiyetine güçleri oranında destek vermek amacı ile bir yardım kutusu oluşturmuşlardır. Öğrenciler burada toplanan paraları daha sonra cemiyetlere ulaştırmayı hedeflemişlerdir. Okulda bulunan öğretmenlerin de maaş zamanlarında bu kutuya para atılarak destek olmasına karar verilmiştir (Açıksöz,1922,2).

Kastamonu dahilinde bulunan kaza ve nahiyeler, merkez şubede olduğu gibi Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyetine gerekli önemi göstermiştir. 23 Temmuz 1926 cuma günü Kastamonu Eflâni nahiyesinde bir yardım kampanyası düzenlenmiş ve Himâye-i Etfâl Cemiyeti adına rozetler takılarak, nahiyeye müdürü Süreyya Bey tarafından bir konuşma yapılmıştır. Ardından Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Cumhuriyet'imizin varlığının devamı için dualar yapılmıştır. Daha sonra şehitlerimizin emaneti olan evlatlara, fakir çocuklara yardımda bulunmak üzere Nahiyeye Müdürü Süreyya Bey tarafından 1490 kuruş yardımda bulunulmuştur. Yapılan diğer yardımlar ise şu şekildedir (Kastamonu,1926,1);

Tablo 6. Kastamonu Eflani Nahiyesi Halkının Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine Yaptığı Yardımlar

İsim	Miktarı (Kuruş)
Çelebilerden Hasan Efendioğlu Cafer Ağa	45
Ayıntepzade Kâtip Kâmil Efendi	45
Eflani Müdürü Beyefendi	25
Değirmencizade Kâtip Mustafa Bey	160
Kereste tüccarı Tahsin Efendi	250
Ekmekçi Galip ustanın kızı Vasfiye Hanım	50
Kahveci Mustafa Çavuş	25
Kahveci Osman Efendi	25
Kavaklı Kefiloğlu Osman Efendi	25
Bostancılardan Ali Fakioğlu Hakkı	25
Ekmekçi Galip usta	100
Safranbolu özel muhasebe tahsildarı Ömer Lütfü Efendi	25

TÜRKİYE HİMÂYE-İ ETFÂL CEMİYETİ KASTAMONU ŞUBESİ (1921-1930) -
Doç. Dr. Yücel NAMAL ve Öğr. Gör. Melek TOPARLAK ŞAHİN

Bakkal Topal Hasanoğlu Abduş Efendi	20
Belediye kâtibi Mehmet Niyazi Efendi	25
Yirmibeşzade kâtip Mustafa Efendi	100
Ekmekçi Ali usta	20
Kaldırım Müteahhidi Halil usta	50
Kereste tüccarı Halil Bey kâtibi Mehmet Sıtkı Efendi	50
Karataş karyesi muhtarı Said Ağa	25
Bakkal Yakupoğlu Rıza Efendi	20
Terzi Ahmet usta	25
Kahveci Bekir Çavuş	20
Kunduracı Necip usta	25
Kunduracı Abdullah usta	25
Kahveci Hamdi Efendioğlu İsmail Efendi	25
Ekmekçi Mustafa usta	20
Çukurvıranlı Hacı Osmanoğlu İzzet Çavuş	50
Belediye azasından Hacıoğlu Ağazade Mehmet Efendi	50
Kereste tüccarı Hacıoğlu Ağazade Tevfik Bey	50
Bakkal Yakupoğlu Hakkı Çavuş	20
Kilecizade kâtibi Akif Efendi	50
Toplam	1440

Kaynak; Kastamonu Vilayet Gazetesi, 17 Ağustos 1926, sayı 2661, s.1.

Yapılan yardımlara baktığımızda, yardım miktarlarının kişilerin gelir kaynaklarına göre değişiklik göstermiştir. Esnaf ve şehrin ileri gelenleri tarafından yapılan yardım miktarı diğer yardımlara nazaran daha yüksek orandadır. Ayrıca hangi meslek ya da işe mensup olursa olsun herkesin çocukların geleceği ve iyi şartlarda yetişmeleri için ellerinden gelen çabayı gösterdikleri aşikardır.

Ülke genelinde çocukların yararına yapılacak her türlü faaliyetin yürütülmesi için gerekli hassasiyeti gösterenlerden biri de İstiklal Kütüphanesi sahibi O. Nuri Bey'dir. Kendisi 1928 yılında fakir çocuklara dağıtılmak üzere 50 adet *Resimli Ay* alfabesinin verilmesine imkân tanımıştır. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi de Osman Bey'in bu vefalı davranışından dolayı kendilerine teşekkürleri sunmuşlardır (Açıksöz,1928,2).

Açıksöz gazetesinin 7 Ağustos 1929 tarihli nüshasında cemiyetlere yapılacak yardımlarla ilgili ilanlar yayınlanmıştır. Yayınlanan ilanlarda halkın fitre ve sadakasını Himâye-i Etfâl

Cemiyeti ve Tayyare Cemiyetine verilmesi dile getirilmiştir. Çünkü Tayyare Cemiyeti, memleketin havalarını emniyet içerisinde tutmakta iken diğer yandan Himâye-i Etfâl Cemiyeti de yetim çocuklarımızı korumakta ve ihtiyaçlarını gidermekteydi (Açıksöz,1929,2). Ayrıca Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından üretilen tebrik, telgraf kartları da 15 kuruşa satışa çıkarılmıştı. (Açıksöz,1929,2).

SONUÇ

Çocuk olmak, farkındalığın daha tam anlamıyla gerçekleşmediği bir dönemin en güzel şekilde yaşanmasını ve yaşatılmasını mümkün kılmayı gerektirir. Ancak yaşamın içerisinde var olan olumsuzluklar bu sürecin istenilen seviyede sürdürülmesini zaman zaman engellemiştir. Özellikle emperyalist zihniyetlerin yarattığı büyük yıkımlar veya dünya üzerinde meydana gelen toplumsal hareketler sadece devletlerin siyasi varlığının sürdürülmesine zarar vermemiş aynı zamanda toplumda kapanması zor yaraların açılmasına sebep olmuştur. Bu kaçınılmaz değişimler tarihin seyri boyunca birçok hukuki ya da demokratik gelişmelerin de önüne açarak, anayasal manada kişi hak ve özgürlüklerinin yasallaşmasına da imkân tanımıştır. Ancak ne yazık ki, belli amaçlar uğrunda verilen mücadelelerle birlikte yaşanan toplumsal yıkımların da yaşandığı dönemlerden biri olarak değerlendirebileceğimiz, Osmanlı Devleti'nin dağılma süreci, sadece maddi manada değil toplumsal manada da büyük sorunların yaşanmasına sebep olmuştur. Burada en hassas nokta ise geleceğin temsilcisi ve garantisi olarak gördüğümüz çocukların savaş yıllarının olumsuz şartlarına maruz kalmalarıdır. İşte çocukların mağduriyetlerinin devletin sorumluluğu altında giderilmeye çalışıldığı ilk zamanlarda gerek vakıflar gerek cemiyetler vasıtasıyla bu mağduriyetler giderilmeye çalışılmıştır. Çocukların yaşamlarında iyileştirmeler yapmak için ortaya çıkan ıslahhaneler (1861), Darüleytamlar (1914), Himâye-i Etfâl Cemiyetleri (1917) bu görevi üstlenmiştir. Bu kurumlar gelecek için zihin sağlığına sahip, güçlü ve meslek sahibi bir gençlik yetiştirmeyi amaç edinmişlerdir. Savaş mağduru olan çocukları koruma amacıyla ilk Niş'te faaliyete geçen ıslahhaneler, daha sonra Darüleytamlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Darüleytamların amaçlarını belki de daha geniş manada gerçekleştirmek için Himâye-i Etfâl kurumlarının kurulması ile gelecek nesile sahip çıkılmıştır. Özellikle Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı sonrasında öksüz, yetim kalan çocukların koruma altına alınması doğrultusunda öncelikle İstanbul, Ankara gibi merkezlerde çocukları koruma amaçlı kurulan bu kurumlar zaman içerisinde hem Müslüman hem de gayrimüslim çocukların hayatlarına dokunabilmek adına ülke çapında değişik bölgelerde de şubeler açarak faaliyet göstermişlerdir. İlk açıldıklarında belirledikleri hedeflere ulaşmakta

zorlanan çocuk esirgeme kurumları özellikle savaş yıllarının getirdiği maddi imkansızlıkların da etkisiyle istedikleri performansı gösterememişlerdir.

Kastamonu ilini konu aldığımız çalışmamızda, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için maddi getiri sağlayacak müsamerelerin yapıldığını, yardım gecelerinin düzenlendiğini görmekteyiz. Özellikle minik öğrenciler tarafından yapılan yardımlar ve okullarda kurulan yardım sandıkları yardımların en masum olanlarıdır. Cemiyete kaynak sağlamak amacıyla yapılan etkinlikler zaman zaman Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine zor anlar yaşatmıştır. Cemiyet yararına düzenlenen bir baloda yaşanan münakaşa büyümüş hatta balo meselesi olarak ulusal basına dahi yansımıştır.

Yardımlar sadece halkın inisiyatifine bırakılmamış, kamu kuruluşları da yardımlara bizzat dahil olmuştur. Hükümet, valilik ve belediye gibi kuruluşlar zaman zaman yardımlarda bulunarak çocukların daha iyi şartlarda yaşaması için gereken çabayı imkanları dahilinde göstermişlerdir. Bütün çabaya rağmen Kastamonu dahilinde faaliyet gösteren Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti yine de istenilen seviyede gelir sağlayamamış, bu nedenle de istenilen sayıda çocuk himaye edilememiştir. Bu bağlamda imkanların yetersizliği karşısında hükümetten bazı taleplerde bulunulmuştur. Hükümetten istenilen taleplerden birinde Ermeni çocuklarının yevmiyelerinde artışa gidilmesidir. Bu talep, Müslüman çocuklara gösterilen hassasiyetin aynı şekilde yabancı çocuklara da gösterildiğini kanıtlayan önemli bir ayrıntıdır. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesine, Kastamonu'da bulunan Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Türk Ocağı gibi kuruluşlar, imkanları doğrultusunda destek vermişlerdir. Bununla birlikte şehrin ileri gelenlerinin maddi destek sağlayarak ihtiyaçların giderilmesine yardımcı olmaları zaman zaman da valilik bütçesinden cemiyete destek olunması hem halk tarafından hem de yöneticiler tarafından çocukların yeni neslin temsilcisi olarak görüldüğünün kanıtıdır.

1921 yılında Kastamonu'da faaliyete geçen Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti, kurulduktan birkaç yıl sonra faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır. Bunun nedeni ise Kastamonu'da açılması planlanan bir Dârüleytam kuruluşu için toplanan paranın bu doğrultuda harcanmaması ve cemiyetin eskisi gibi faaliyet gösterememesidir. Kastamonu ilinde, şefkat yurdu niteliğinde bir Dârüleytam kurumunun kurulmak istenmesindeki en önemli faktörlerden biri de köylerde okuma- yazmadan mahrum kalan çocukların eğitim ihtiyacını karşılamaktır. Buradaki zihniyetin temelinde Cumhuriyet döneminin getirmiş olduğu bilinçlenmenin etkili olduğunu söylemek

doğru bir teşhis olacaktır. Kastamonu Himâye-i Etfâl Cemiyeti yaşadığı talihsizlik karşısında, iki yıl faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştır. Ancak 1926 yılına gelindiğinde Kastamonu Himâye-i Etfâl Cemiyeti tekrar teşkilatlanarak faaliyetlerine devam etmiştir.

Millî Mücadele'nin önemli destekçilerinden ve Kastamonu'da Köroğlu gazetesinin başyazarı olan İsmail Habib Sevük, Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti ile ilgili yazmış olduğu yazılarda çocukları konu alarak yurt dışında kurulan kurumlarla ilgili bilgiler vermiştir. Himâye-i Etfâl Cemiyeti ile ilgili yazılarında cemiyetin üstlendiği görevin kutsiyeti üzerinde durarak Avrupa'da olduğu gibi çocukların büyüme ve yetiştirme sürecinde ihtiyacı olan gereksinimleri dile getirmiştir. Makalelerin yanında basında yer alan dikkat çekici konulardan biri de Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Nizamnamesidir. Yerel basında periyodik olarak cemiyet nizamnamesine yer verilmiş ve nizamnamede sadece çocukların dikkate alınmadığı, kadınların yani annelerin de yaşama şartları ve çocuklarına sundukları imkanlardan da bahsedilmiştir. Çocukların yaşam şartları ile ilgili meseleler, meclis görüşmelerinde de yerini almıştır. Mecliste tartışma konusu olan bu meseleler Kastamonu halkı tarafından da yakından takip edilmiş, özellikle çocuk ölümleri üzerine yapılan görüşmelerde milletin geleceğini oluşturan çocukların ölüm nedenlerinin araştırılması, istatistiklerin tutulması ve önlemlerin alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Meclis görüşmelerinde dikkat çeken görüşmelerden biri de mübadele sırasında mağdur olan çocukların da himaye edilmesine yönelik fikirlerdir.

Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi, merkez cemiyette ve ülke genelinde bulunan diğer şubelerde olduğu gibi resmi etkinliklerde, çocukların yer almasını sağlamıştır. 1929 yılı, 23 Nisan çocuk haftasında Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi de yer alarak çocuklara özel yapılacak olan bayramda çocukların gönlünü yapmıştır. Cemiyet ayrıca sadece bayramlarda değil kendi düzenlemiş olduğu etkinliklerde çocukların hem sağlık anlamında hem de temel ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli özveriye göstermiştir. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti Kastamonu Şubesi tarafından yapılan sünnet etkinlikleri de bunlardan sadece bir tanesidir. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti, 1935 yılından itibaren *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu* olarak adlandırılmıştır. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun sorumluluğu altında olan çocuklarımız daha iyi şartlarda ve imkanlar çerçevesinde, devlet bünyesinde yaşamlarını sürdürebilmektedirler.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA, 30.18.1.1,4.39.3.,26.11.1921.
BCA, 30.18.1.1, 4.46.17, 01.02.1922.
BCA, 30.18.1.1., 6.41.9, 17.12.1922.
BCA,51.0.0.0,13.114.25.13.04.1925.
BCA, 51.0.0.0, 2.6.20, 08.02.1927.
BCA, 30.10.0.0, 64.430.17, 15.03.1927.
BCA, 490.1.0.0, 1.3.4, 01.07.1929.
BCA, 490.1.0.0,1.2.15,12.01.1929.
BCA, 30.10.0.0, 3.18.9. 11.06.1931.

Osmanlı Arşivi (BOA)

- BOA, A.MKT.MVL, 49.13, 31. 12. 1851.
BOA, MB.İ, 150/80, 15.02.1329.
BOA, DH.İ.UM.EK, 110.77,15.05.1918.
BOA, DH.MB..HPS.M,34.17,27.06.1918.

Resmî Yayınlar

- Ankara Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Nizamnâme-i Esasîsi, 1337 (1921).
Düstur, Üçüncü Tertip, C. XI, 14 Kasım 1929-15 Ekim 1930, Ankara: Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, 1930.

- TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 1, İctima 15, 8.9.1339/1923.
Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası, 15 Ocak 1924, sene 4, sayı 41.
Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti İstanbul Heyet-i Merkeziyesi Salnamesi, 1927.
Resmi Gazate, no: 344, 13.09.1923, sayı 23.
Resmi Gazate, no: 363, 04.11.1923, sayı 40.
Resmî Gazete, Karar no: 1133, 12.07.1927, sayı 631.

Himaye-i Etfâl Cemiyet-i Umûmiyesi Nizamnâme-i Esasî, 1917.

Himâye-i Etfâl Cemiyeti Umumi Rapor ve Bilanço,1334,3-4.

Türkiye Himâye-İ Etfâl Cemiyeti Nizamname-i Esasi, 1927.

Gazete ve Dergiler

Açıksöz, 16 Kasım 1921, sayı 331, s.2.

Açıksöz, 15 Mart 1922, sayı 336, s.2.

Açıksöz, 16 Mart 1922, sayı 337, s.2

Açıksöz, 17 Ocak 1922, sayı 414, s.1.

Açıksöz, 18 Şubat 1922, sayı 415, s.1.

Açıksöz, 5 Mart 1922, sayı 428, s.2

Açıksöz, 4 Haziran 1922, sayı 499, s.1

Açıksöz, 28 Haziran 1922, sayı 519, s.1.

Açıksöz, 9 Temmuz 1922, sayı 527, s.2

Açıksöz, 21 Temmuz 1922, Sayı:538, s.2.

Açıksöz, 26 Temmuz 1922, sayı 541, s.2.

Açıksöz, 17 Eylül 1923, sayı 878, s.2

Açıksöz, 17 Eylül 1923, sayı 878, s.1.

Açıksöz, 29 Eylül 1923, sayı 888, s.1.

Açıksöz, 14 Ekim 1923, sayı 901, s.1.

Açıksöz, 6 Eylül 1923, sene 5, sayı 867, s.1.

Açıksöz, 22 Eylül 1923, sene 5, sayı 882, s.1

Açıksöz, 14 Eylül 1923, sayı 900, s.2.

Açıksöz, 9 Kasım 1923, sayı 921 s.2.

Açıksöz, 20 Aralık 1923, sayı 956 s.2

Açıksöz, 9 Nisan 1924, sayı 1048, s 1.

Açıksöz, 10 Nisan 1924, sayı 1049, s.1.

Açıksöz, ,13 Nisan1924, sayı 1051, s.2

Açıksöz, 24 Mayıs 1924, sayı 1080, s.1.

Açıksöz, 6 Nisan 1924, sayı 1045, s.1.

Açıksöz, 23 Eylül 1926, sayı 1765, s.1.

Açıksöz, 30 Kasım 1926, sene 8, sayı 1823, s.2.

Açıksöz, 23 Aralık 1926, sayı 1844, s.2.

- Açıksöz, 30 Ekim 1926, sayı 2384, s.1.
Açıksöz, 12 Mart 1927, sayı 1901, s.1
Açıksöz, 6 Mart 1927, sene 8, sayı 1902, s.1.
Açıksöz, 12 Mart 1927, sene 8, sayı 1906, s.1
Açıksöz, 25 Nisan 1927, sayı 1935, s.2.
Açıksöz, 7 Mayıs 1927, sayı 1945, s.1.
Açıksöz 12 Kasım 1928, sayı 2394, s.2.
Açıksöz, 8 Eylül 1928, sayı 2340, s.1.
Açıksöz 21 Ekim 1928, sayı 2377, s.2.
Açıksöz, 4 Temmuz 1928, sayı 2288, s. 2.
Açıksöz, 30 Ekim 1928, sene 10, sayı 2384, s.1.
Açıksöz, 5 Kasım 1928, sayı 2387, s.2,
Açıksöz, 19 Mart 1929, sayı 2452, s.2.
Açıksöz, 24 Mart 1929, sayı 2454, s.1.
Açıksöz, 12 Mart 1929, sayı 2450, s.1.
Açıksöz, 18 Kasım 1929, sayı 2507, s.1.
Açıksöz, 12 Mart 1929, sayı 2450, s.2.
Açıksöz, 7 Ağustos 1929, sayı 2477, s.2.
Açıksöz, 10 Mart 1930, sayı 2532, s.1.
Açıksöz, 23 Temmuz 1930, sayı 2575, s.1.
Gürbüz Türk Çocuğu, Sayı 1, (Ekim 1926), s. 18.
Hakimiyet-i Milliye, 24 Aralık 1921, sene 3, sayı 437, s.2.
Hakimiyet-i Milliye, 16 Mart 1922, sayı 457, s.2.
Hakimiyet-i Milliye, 3 Mayıs 1922, sayı 497, s.3
Hakimiyet-i Milliye, 26 Haziran 1922, sayı 542, s.2.
Hakimiyet-i Milliye, 24 Aralık 1923, sene 4, sayı 1001, s.1.
Hakimiyet-i Milliye, 13 Mart 1927, sayı 2042, s.2.
Himâye-i Etfâl Cemiyeti Umumiyesi Nizamname-i Esasisi, İstanbul, 1914-1915.
Himâye-i Etfâl Cemiyeti Umumi Rapor ve Bilanço, 1334.
İkdam, 26.06.1915, sayı 6593, s.2.
İkdam, 5 Mart 1916, sayı 6846, s. 1.
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 26 Haziran 1916, sayı 2155, s.1.
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 17 Ağustos 1926, sayı 2661, s.1.
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 6 Ekim 1926, sayı 2668, s.1.

- Kastamonu Vilayet Gazetesi, 3 Mart 1927, sene 53, sayı 2689, s.1
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 14 Nisan 1929, sayı 2788, s.3.
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 28 Nisan 1929, sene 60, sayı 2791, s.3.
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 30 Mayıs 1929, sayı 2800, s.2.
Kastamonu Vilayet Gazetesi, 8 Ağustos 1929, sayı 2829, s.4.
Kengiri, 17 Mart 1925/21 Şaban 1343, sayı 133, s.2.
Kengiri, 24 Mart 1925/28 Şaban 1343, sayı 134, s.2
Köroğlu Gazetesi, 3 Haziran 1915, sayı 313, s.1.
Köroğlu Gazetesi, 17 Haziran 1915, sayı 315, s.2.
Köroğlu Gazetesi, 23 Aralık 1915, sayı 341, s.2.

Kitaplar ve Makaleler

- Ak, Cevdet, Muammer Fehmi. *Mustafa Necati Bey'in Hitabeti*, Kastamonu matbaası, (1919/1920).
- Kıranlar, Safiye. *Savaş Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, Ankara: TTK, 2013.
- Peker, Nurettin. *İstiklal Savaşı Resim ve Vesikalarla İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı*, İstanbul, 1955.
- Sarıkaya, Makbule. *Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti (1921-1935)*, Atatürk Araştırma Merkezi, (2011).
- Sarıkaya, Makbule. *Kültür Tarihimizde Çeyiz*. (Ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç), Picus Yayıncılık, İstanbul. Haziran, 2007.
- Albayrak, Hasan. "Himâye-İ Etfâl Cemiyeti", *Tarih ve Toplum* 9/52, (Nisan 1988).
- Çılgın Sınar, Alev. "Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5/6, (2004):97.
- Deniz, Burcu, Öztaş, Sezai. "Dr. Fuad Umay ve Çocuk Esirgeme Kurumu Faaliyetleri", *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*,19,2020.
- Kesgin, Safiye. Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Kimsesiz ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Eğitimi ve Topluma Kazandırılması: Kastamonu Örneği, *Dini Araştırmalar* 19/50, (Temmuz-Aralık 2016): 147.

Köse, Osman. "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Canik'in İaşe Durumu (1914-1918)", Belleten, LXIII/238, (1999):775-812.

Namal, Yücel. Türkiye Cemiyeti Çorum Şubesi (1924-1930), *Karadeniz Araştırmaları*, XVIII/72, (2021):938.

Paşahan, Aysun. "Annelere ve Çocuklara Salname" Işığında Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Çocuk Himayesi ve Çocuğun Yaşam İlkeleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, 2014.

EKLER

Ek 1: (Kastamonu) İnebolu'da giydirilen kimsesiz çocuklar.

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı.